

2. Bugaeva N.M. Kibersuitsid. Psihologiya obscheniya. Entsiklopedicheskiy slovar / Pod obsch. red. A.A. Bodal'Yova. – M. – Izd-vo «Kogito-Tsentr», 2015. – 672 s. – S.440.
3. Bugayova N.M. Psihologichni osoblivosti formuvannya adiktivnoyi povedinki v postnatalnomu ontogenezi // Zbirnik naukovih prats Institutu psihologiyi Imeni G.S. Kostyuka Natsionalnoyi APN UkraYini / Za red. S.D. Maksimenka. T.XVI, chast. 1, 2 – K., 2014. – 474 s.
4. Bugayova N.M. Sinergetichniy pidid u doslidzhenni adaptivnogo potentsialu ta stresovoyi rezistentnosti lyudini. // Paradigmalni zmini osnov zagalnoyi psihologiyi u sinergetichnomu konteksti : kolektivna monografiya / [Chepa M.-L. A., Matsenko V.F., Matsenko Zh.M., Bugayova N.M. ta In.]; za redaktsiyeu Chepi M.-L. A. – Kirovograd : Imeks-LTD, 2013. – 220 s.
5. VsesvItnya organIzatsIya Ohoroni Zdorov'ya. [Elektroniy resurs]: Rezhim dostupu: <http://www.who.int/ru/>
6. Doklad VOZ «Predotvraschenie samoubiystv: globalniy imperativ». – 2014. – 102 s. Informatsionniy byulleten #398, Sentyabr, 2014.
7. Kononchuk N.V. O psihologicheskom smysle suitsidov // Psihologicheskiy zhurnal. – 1989. – # 5. – S.95- 102.
8. Lyubov E.B. SMI i podrazhatelnoe povedenie. Chast 1 // Suitsidologiya. – 2012. – T.3. – # 3. – S.20-29.
9. Mak-Farland D. Povedenie zhivotnyih. Psihobiologiya, etologiya i evolyutsiya. – M.: Mir, 1988. – 520 s.
10. Polyakova I.V. O nekotoryih affektivnyih reaktsiyah u suitsiden-tov.//Kompleksnyie issledovaniya v suitsidologii. – M., 1986. – С.178-188.
11. Chuprikov A.P., Pilyagina G.Ya., Voytseh V.F. Suitsidologiya. Osnovnyie terminyi i ponyatiya. – Kiev, 1999. – 60 s.
12. Farberow N.L. (Ed.). The Many Faces of Suicide. – 1980. – New York: McGraw-Hill Book Company.

В работе рассматриваются особенности развития аутодеструктивного поведения и суицида, как крайнего его проявления. Анализируются факторы влияния на формирование аутодеструктивного поведения и суицидального риска, имеющие внешние и внутренние причины.

Buhaiova Nataliia. Features of the development of autodestructive behavior

Abstract: The paper discusses features of development of self-destructive behavior and suicide, as an extreme manifestation. Analyzes the factors influencing the formation of self-destructive behavior and suicidal risk, with external and internal reasons.

УДК 159.9

КЛЮЧОВІ ЗМІНИ В ОБРАЗІ "Я" ЖІНОК, ПОТЕРПІЛИХ ВІД НАСИЛЬСТВА В СІМ'І

Бутко В. В.

У статті представлені результати емпіричного дослідження образу "Я" жінок, потерпілих від насильства в сім'ї. Представлений короткий аналіз змін образу "Я" жінок, потерпілих від насильства в сім'ї. Здійснений наголос на ролі терпіння у формуванні образу "Я" жертви та його вплив і посилення при повторенні "кола насильства". В рамках даних досліджень був виявлений взаємозв'язок між тривожністю, відчуттям провини, авторитарною гіперсоціалізацією з дитинства, вибором авторитарного способу спілкування у власній сім'ї та самоповагою, як глобально заниженою самооцінкою, які в цілому призводять до зниження соціалізації, що в свою чергу призводить до зниження пізнавальної активності.

Ключові слова: образ "Я", самооцінка, самоповага, тривожність, відчуття провини, пізнавальна активність, авторитарність, авторитарна гіперсоціалізація.

Постановка проблеми. У сучасному житті існує очевидна проблема для жінок, які потерпають від насильства в сім'ї. Наше дослідження має полягати в тому, щоб довести, що їх

уявлення про незмінність образу жертви ґрунтується на не завжди адекватній самооцінці, яку не дозволяє адекватно сприйняти нескінченна упереджувальна поведінка, породжена страхом або тривожністю перед невдоволенням та гнівом чоловіка та відчуття провини, яке перекриває їм шлях до самопізнання і направляє їх дії та думки на вдосконалення навиків задоволення потреб сім'ї. Це дозволяє не покладати однозначну відповідальність за їх нещасливе життя лише на чоловіка і має спрямувати їх активність на виявлення в собі таких рис особистості, які заслуговують на самоповагу, тож підвищують їх глобальну самооцінку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, дозволяє зробити висновок, що гіперопіка чи авторитарне виховання дітей, розвивають в них безініціативність, яка може супроводжувати їх все життя, якщо не розвивати себе, як особистість. Вона, як стверджують дослідники, являється найнебезпечнішою поведінкою, оскільки являє собою пасивне очікування. В житті жінок, потерпілих від насильства в сім'ї, очікування має дуже велике значення, важливість якого ми не можемо переоцінити, оскільки саме воно створює відчуття замкненого кола, відчуття власної неспроможності, які ще більше поглиблюють пасивність жінки та віддаляють її від керівної ролі у власному житті.

Виклад основного матеріалу. Обираючи свого чоловіка, жінка робить свій вибір на основі неочікуваних позитивних емоцій, які були викликані залицяннями чоловіка та на стереотипних уявленнях про те, яким він має бути, а не реального оцінювання. Несмілива, невпевнена у собі жінка прагне сильного партнера, який, на її думку, буде нести відповідальність за її життя, отже вона вибирає авторитарного чоловіка. Не маючи чітких уявлень про те, яке місце в житті чоловіка вона буде займати, знаходячись під впливом емоцій, яких вона не отримувала в батьківській сім'ї, вона лише сподівається. Оскільки керівну роль в своєму житті вона добровільно віддала своєму чоловікові, автоматично займає підпорядковану позицію. Її чоловік має свої уявлення про те, чим має займатися жінка в сім'ї і чомусь вважає, що вона має такі саме погляди (можливо, це відбувається саме тому, що жінка просто йде за чоловіком), і починає допомагати жінці робити з неї свій ідеал. Цей процес має вигляд кола насильства, який має свої цикли. Про цикли насильства вже говорилося і раніше, але ми маємо підкреслити значення другої фази у становленні образу "Я" жертви домашнього насильства.

1. Фаза збільшення напруги. Її характеризують, як фазу, під час якої жінка, виконуючи забаганки чоловіка, раціоналізує поведінку та вимоги чоловіка, виправдовуючи їх негативним ставленням до нього батьків, хибним впливом друзів, він просто не вмів по-іншому, тощо. Ставши заручницею власного вибору, де вона віддала ведучу роль в сім'ї чоловікові, вона мусить виправдати і свій вибір, його правильність і тому ще більше чіпляється за стереотипність ролей у сім'ї, виправдовуючи свою другорядність. Насправді, вона відчуває несправедливість, адже вона "стілки робить", а її чоловік цього не цінить і головне, не бачить. Вона розуміє, що життя іде не так, як вона собі уявляла, а тому постійно ображається і висловлює невдоволення, адже бачить, що її чоловік змінився з захопленого нею, тоді ще "її рятівника" на ростого споживача.

2. Фаза вибуху. Багато дослідників визнають, що провокатором до вибуху часто являються алкоголь чи наркотичні речовини, які знищують психологічні бар'єри, які стримують терпіння з обох сторін. Накопичені жінкою та чоловіком негативні емоції знаходять вихід у взаємних звинуваченнях при яких жінка починає відчувати, що з неї "роблять дурну". Визнати себе такою вона не може, тому чинить ще болючіший супротив чоловікові, який він прагне зупинити негайно на правах "головного". І робить це як уміє - силою.

Якщо розглядати лінії бачення конфліктної ситуації жінкою і чоловіком окремо, можна подумати, що вони живуть в різних світах. Чоловік не розуміє, що відбувається з його дружиною, адже вона для нього також змінилася. Раніше, вона заглядала йому в очі і цінувала кожне його слово, а тепер постійно невдоволена. Вона, що не розуміє, що цукерко-квітковий період пройшов, а тепер - життя, справжнє життя, де її роль - задовольняти проблеми сім'ї, а отже і його. Під час цієї фази чоловік намагається раціоналізувати її поведінку, пояснюючи його критичними днями, приїздом свекрухи, заздрісними та недалекими подругами. Саме ця фаза характеризується збільшенням насильства до критичного, щоб "просто закрити їй рота" і прояснити "хто тут головний".

3. Фаза примирення. Чоловік починає розуміти, що перегнув палку і прагне продемонструвати себе, як справедливого, розуміючого і починає коротке примирення після якого повертається до звичного образу життя.

Найважливіше відбувається під час другої фази: жінка (в даному випадку, слабкіша сторона конфлікту) починає розуміти, що терпіння для неї - найважливіше в цих взаємостосунках, адже вона починає, як вона думає, розуміти їх сенс. Вона засвоює досвід терпіння - не провокувати чоловіка, а значить виконувати все, чого прагне чоловік. У неї з'являється упереджена поведінка. Та все ж терпіння має свої кордони і вона знову зривається або починає підбурювати до змін у поведінці чоловіка, а він знову демонструє позицію головного. Після чого вона починає себе докоряти у тому, що не втрималася. З кожним разом докори стають сильніше, а якщо чоловік зривається ще й на дітях, жінка починає вважати терпіння спасінням, а докори сумління перетворюються на жахливе відчуття провини. Так вона перетворюється на жертву домашнього насильства, яка постійно бігає по колу: терпіння - зрив - провини - ще більше терпіння. Дослідники маніпулятивних технік вважають, що відчуття провини є найефективнішим інструментом маніпуляцій.

Вибірку становили 106 жінок, яких було поділено на дві підгрупи: експериментальну (жінки, які визнали насильство над собою в сім'ї) - 16 жінок та контрольну (жінки, які визнають сімейні стосунки цілком нормальними). Дослідження було проведено за допомогою "Особистісної орієнтації опитувальника" Е. Шосторма, який запропонований для вимірювання ступеню самоактуалізації особистості; "Виявлення тривожності шкала" Дж. Тейлора; "Опитувальник самовідношення" В. В. Століна, який направлений на дослідження цілого комплексу факторів відношення до себе; "Опитувальник батьківського відношення" А. Я. Варга та В. В. Століна, направлений на виявлення стилю виховання; "Інтерперсійний діагноз" Лірі, направлений на діагностику міжособистісних відносин; шкалу "Відчуття провини та образа" "Клінічного аналізу опитувальника", запропонованого С. Кругом; "Фемінність-маскулінність" С. Бем, направленою на виявлення стереотипно "жіночої" чи "чоловічої" поведінки.

Таблиця 1

Співвідношення рівня тривожності та самоповаги у опитуваних

	Рівні самоповаги				Рівні тривожності			
	низький (0-4)	середній (5-8)	високий (9-12)	Дуже високий (13-15)	низький (0-15)	Середній (16-25)	високий (30-45)	дуже високий (46-50)
Експериментальна група (к-ть)	16	0	0	0	0	0	10	8
Контрольна група (к-ть)	5	10	32	9	7	32	12	5
Експериментальна група (%)	100	0	0	0	0	0	56	44
Контрольна група (%)	9	18	57	16	13	57	21	9

У результатах розрахунків чітко прослідковується обернена залежність між рівнем самоповаги та рівнем тривожності у респондентів експериментальної групи. Низький рівень самоповаги мають 100 % (від 0 до 4 балів, набраних при опрацюванні відповідних питань за тестом Століна). Відповідно і всі респонденти мають рівень тривожності, що значно перевищує середній (56% належать до людей з високим рівнем, і 44 – з дуже високим).

Результати визначення тривожності серед учасників контрольної групи більш різноманітні: переважна частина має високий рівень самоповаги (57%), менша — середній та дуже високий рівні (18 та 16 %), і лише 6% опитуваних мають низьку самооцінку. Найбільше учасників середньої групи з середнім рівнем тривожності (57 %), найменше – з дуже високим (лише 9 %). І, хоча точної взаємозалежності не спостерігається, беручи до уваги суб'єктивні

фактори, які впливали на відповіді, можна сміливо робити висновок про вплив самоповаги на рівень тривожності: з підвищенням рівня самоповаги тривожність знижується.

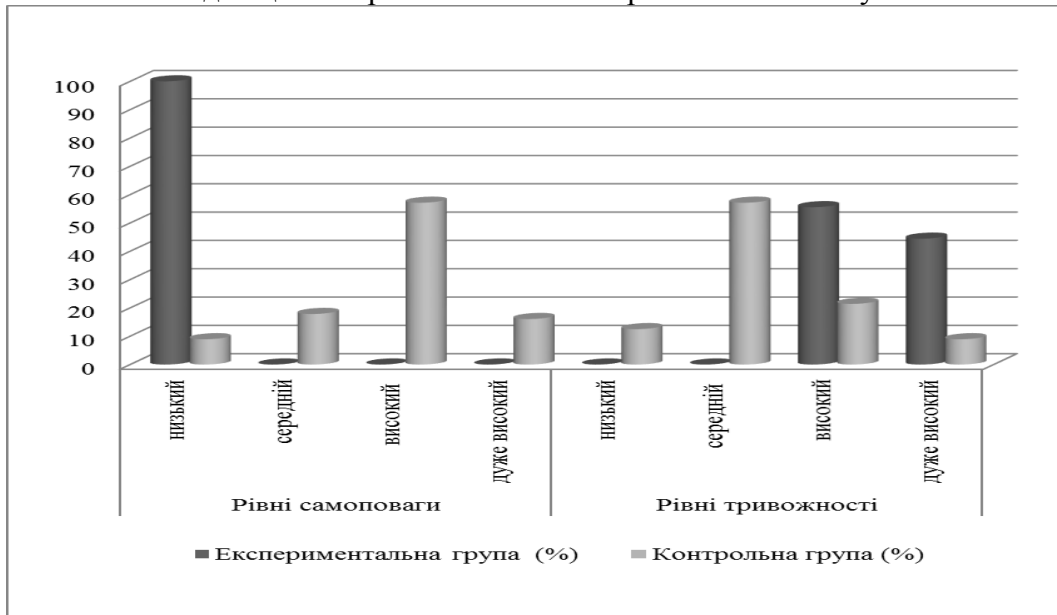

Рис. 1 Розподіл % опитуваних експериментальної та контрольної груп за рівнями самоповаги

Рис. 1 демонструє, що учасники групи з ідентично низькою самоповагою мають тривожність в середньому вищу, ніж учасники групи з різноманітними рівнями самоповаги, розподілення їх у відсотковому значенні по рівнях тривожності більше.

Таблиця 2

Розподіл кількості опитуваних за рівнями самоповаги, відчуття провини та авторитарної гіперсоціалізації

	Рівні самоповаги				Рівні відчуття провини				Рівні авторитарної гіперсоціалізації			
	низький (0-4)	середній (5-8)	високий (9-12)	дуже високий (13-15)	низький (0-3)	середній (4-6)	високий (7-9)	дуже високий (10-12)	низький (1-2)	середній (3-4)	високий (5-6)	дуже високий (7)
Експериментальна група (к-ть)	16	0	0	0	0	0	8	8	0	0	15	1
Контрольна група (к-ть)	5	10	32	9	60	31	6	4	69	12	15	5
Експериментальна група (%)	100	0	0	0	0	0	50	50	0	0	89	11
Контрольна група (%)	9	18	57	16	59	31	6	4	68	12	15	5

Рівень відчуття провини в членів експериментальної групи, 100 % якої — з низькою самооцінкою, високий або дуже високий % (50 та 50 % відповідно). Це говорить про те, що, чим вище відчуття провини є однією з найбільш вагомих причин зниження самооцінки. Такий же результат показує дослідження контрольної групи: 9% мають низьку самооцінку і лише 10 % високий чи дуже високий рівень відчуття провини (по 6 та 4 % до кожного рівня). Найбільший же відсоток серед контрольної групи займають люди з низьким відчуттям провини.

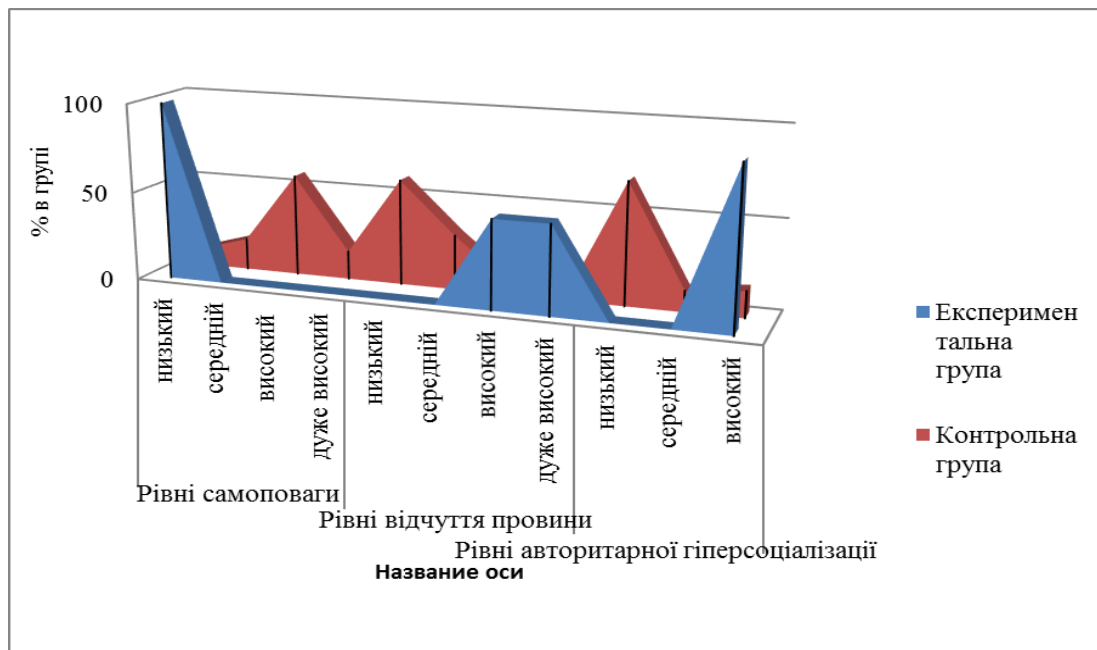

Рис. 2 Процентне вираження розподілу кількості опитуваних за рівнями самоповаги, відчуття провини та авторитарної гіперсоціалізації

Великій кількості опитуваних з низьким рівнем самоповаги відповідає велика кількість з підвищеним рівнем відчуття провини та з високим рівнем гіперактивної гіперсоціалізації (область експериментальної групи). При збільшенні % опитуваних з високим рівнем самоповаги серед загальної кількості учасників збільшується відсоток з низькими рівнями самоповаги та гіперактивної соціалізації.

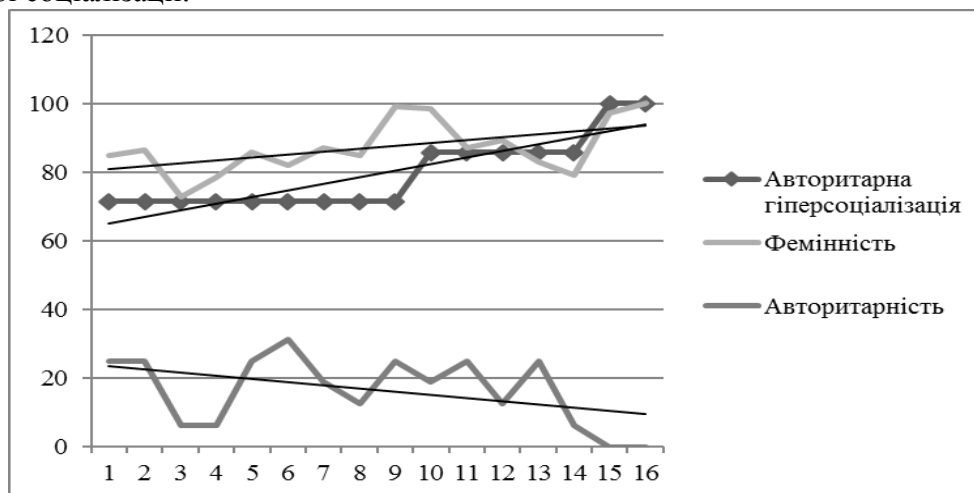

Рис. 3 Співвідношення авторитарної гіперсоціалізації, фемінності та авторитарності серед учасників експериментальної групи

Вибудувавши результати тестів відповідно до зростання балів за гіперактивною гіперсоціалізацією, отримали залежність, зображену на рис. 4. Графіки фемінності та авторитарності не є лінійними, тому, для їх чіткішої інтерпретації, побудовано трендові лінії за кожної з досліджуваних величин. Вони демонструють, що при зростанні авторитарної гіперсоціалізації, фемінність зростає. Авторитарність, навпаки, в учасників з вищою авторитарною гіперсоціалізацією, нижча.

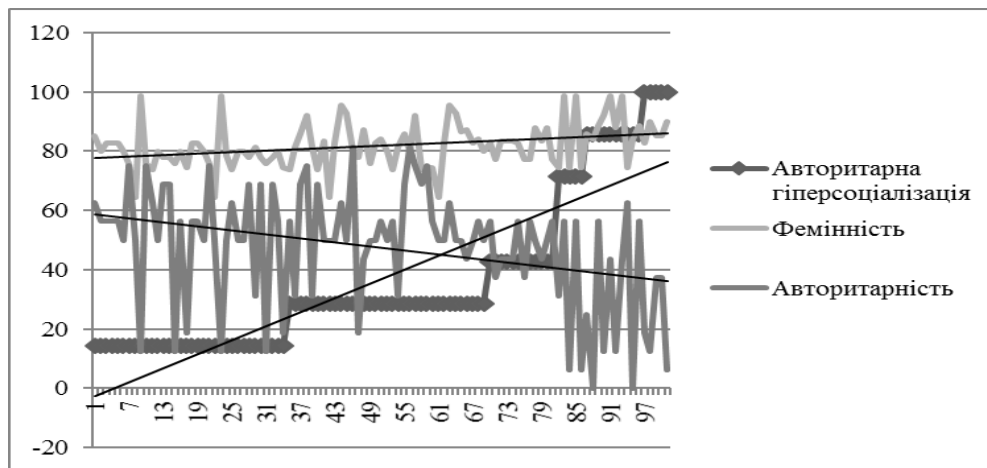

Рис. 4 Співвідношення авторитарної гіперсоціалізації, фемінності та авторитарності серед учасників контрольної групи

В контрольній групі, через більшу кількість учасників, відхилення від тренду ширше. Авторитарна гіперсоціалізація охоплює більший діапазон (є учасники, в яких вона того ж рівня, що й в експериментальній групі, але багато й зі значно нижчим рівнем). Але тенденція спостерігається аналогічна до рис. 3

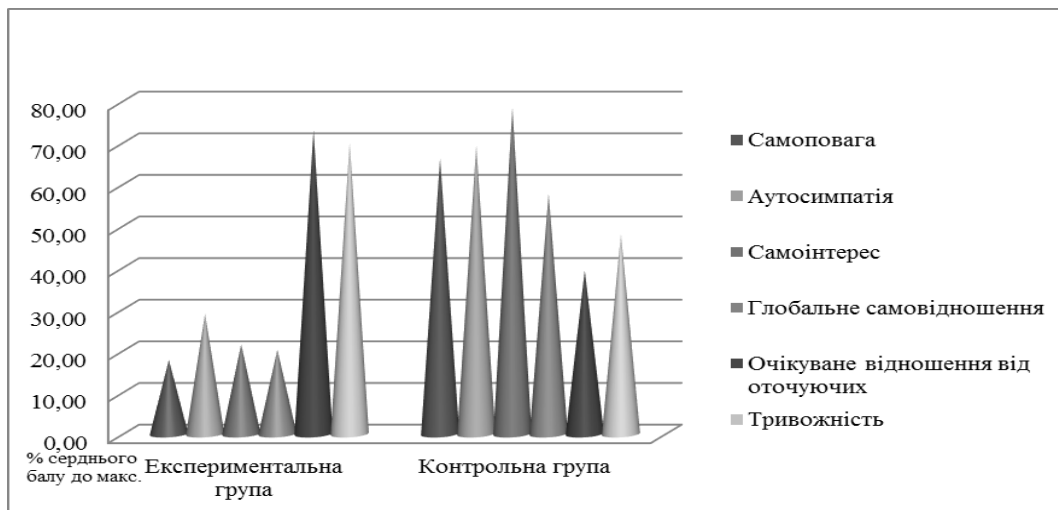

Рис. 5 Результати тестувань учасників контрольної та експериментальної групи за ключовими параметрами

Таблиця 3

Порівняння результатів тестувань учасників контрольної та експериментальної групи за ключовими параметрами

		Самоповага	Аутосимпатія	Самоінтерес	Очікуване відношення від оточуючих	Глобальне самовідношення	Тривожність
Максимальний бал		15,00	16,00	8,00	13,00	28,00	50,00
Середній бал	Експериментальна група	2,67	4,61	1,72	9,50	5,67	35,00
	Контрольна група	10,08	11,09	6,28	5,11	16,19	24,00
% середнього балу до максимального	Експериментальна група	17,78	28,82	21,53	73,08	20,24	70,00
	Контрольна група	66,20	69,31	78,47	39,30	57,81	48,00

Результати тестувань учасників контрольної та експериментальної групи за ключовими параметрами суттєво відрізняються. В експериментальній групі значно нижчі: самоповага (на

48,43 %), аутосимпатія (на 40,49 %), самоінтерес (на 56,94 %) та глобальне самовідношення (на 37,58 %). Очікуване відношення від оточуючих та тривожність, навпаки, знаходяться на значно нижчому рівні, ніж в контрольній групі.

Висновки. Експериментальній групі порівняно з контрольною групою, притаманні: високий та дуже високий рівень тривожності, відчуття провини, низький рівень самоповаги, авторитарна гіперсоціалізація та авторитарний спосіб спілкування, в якому вони займають підпорядковану позицію. Розглянувши шлях формування і закріплення образу Я жертви домашнього насильства, ми можемо запропонувати підійти до складного процесу підвищення глобальної самооцінки, яка в значній мірі у тривожних осіб з відчуттям провини залежить від значущої людини, в даному випадку, від чоловіка, шляхом подолання тривожності через навички саморегуляції. Зниження рівню тривожності дає можливість проаналізувати відчуття провини, яке виникло в процесі віктимізації, відкриває шлях до розвитку подальшої пізнавальної активності жінок та підвищення самооцінки і навчити отримувати задоволення від життя.

Список використаних джерел

1. Бурлачук Л. Ф. Словарь-справочник по психодиагностике/ Бурлачук Л. Ф.- СПб.: Питер, 2007. – 688 с.: ил.- (Серия «Мастера психологии»).
2. Говорун Т. В. Гендерна психологія. Посібник / Т. В. Говорун, О. М. Кікінежді – ВЦ «Академія», оригінал-макет, 2004. – 308 с.
3. Кон И. С. В поисках себя: Личность и ее самосознание. - М.: Политиздат, 1984. – 335 с.
4. Кон И. С. Социология личности. Над чем работают, о чем спорят философы / Кон Игорь Семенович. - М., Политиздат, 1967. - 383 с.
5. Кочунас Р. Психологическое консультирование и групповая терапия. – [6-е изд.] / Р. Кочунас. – М. : Академический проект ; Трикста, 2008. – 464 с.
6. Малкина-Пых И. Г. Экстремальные ситуации / И. Г. Малкина-Пых. – М. : Изд-во Эксмо, 2005. – 960 с. – (Справочник практического психолога).
7. Максименко С. Д. Експериментальна психологія / С. Д. Максименко, Е. Л. Носенко Підручник. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 360 с.
8. Мустафаєв Г. М. Методичний посібник для фахівців, які впроваджують корекційні програми для осіб, які вчинили насильство в сім'ї / [укл. : Мустафаєв Г. М., Довгаль І. І.]. – К., 2011. – 192 с.
9. Столин В. В. Самосознание личности / М. : Изд-во Моск ун-та, 1983. – 284 с.
10. Чеснокова И. И. Проблема самосознания в психологии / Ирина Ивановна Чеснокова. Изд-во «Наука», Москва, 1977. – 144 с.

References

1. Burlachuk L. F. Slovar-spravochnik po psihodiagnostike / Burlachuk L. F. – SPb. : Piter, 2007. – 688 s. : il. – (Seriya «Mastera psihologii»).
2. Govorun T. V. Genderna psihologiya. Posibnik / T. V. Govorun, O. M. Kikinegdi – VC «Akademiya», original-maket, 2004. – 308 s.
3. Kon I. S. V poiskah sebya: Lichnost I ee samosoznanie / I. S. Kon – M. : Politizdat, 1984. – 335 s.
4. Kon I. S. Sociologiya lichnosti. Nad chem rabotaut, o chem sporyat filosofi / Kon Igor Semenovich. – M., Politizdat, 1967. – 383 s.
5. Kochunas R. Psihologicheskoe konsultirovanie I gruppovaya terapiya. - [6-e izdanie] / R. Kochunas. – M. : Akademicheskii proekt ; Triksta, 2008. – 464 s.
6. Malkina-Pih I. G. Ekstremalnie situacii / I. G. Malkina-Pih. – M. : Izd-vo Eksmo, 2005. – 960 s. – (Spravochnik prakticheskogo psihologa).
7. Maksimenko S. D. Eksperimentalna psihologiya / S. D. Maksimenko, E. L. Nosenko Pidruchnik. – K. : Centr uchbovoi literaturi, 2008. – 360 s.
8. Mustafaev G. M. Metodichniy posibnik dlya fahivciv, yaki vprovadzhuut korekciyni programi dlya osib, yaki vchinili nasilstvo v sim'i / [ukl. : Mustafaev G. M., Dovgal I. I.]. – K., 2011. - 192 s.
9. Stolin V. V. Samosoznanie lichnosti / M. : Izd-vo Mosk. Un-ta, 1983. - 284 s.
10. Chesnokova I. I. Problema samosoznaniya v psihologii / Irina Ivanovna Chesnokova. Izd-vo «Nauka», Moskva, 1977. – 144 s.

Бутко В. В. Ключевые изменения в образе "Я" женщин, которые попали в ситуацию насилия в семье. В статье представлены результаты эмпирического исследования образа "Я" женщин, которые попали в ситуацию насилия в семье. Представлен короткий анализ изменений в образе "Я" женщин, попавших в ситуацию насилия в семье. Сделан акцент на роли терпения в формировании образа "Я" жертвы и его усиление при повторении "круга насилия". В рамках данного исследования выявлена взаимосвязь чувства вины, тревожности, авторитарной гиперсоциализации, авторитарного вида взаимодействия и самоуважения, как заниженной самооценки, которая приводит к снижению социальных контактов и уменьшению познавательной активности.

Ключевые слова: образ "Я", самооценка, самоуважение, тревожность, чувство вины, познавательная активность, авторитарность, авторитарная гиперсоциализация.

Butko V. V. Key changes in character I am victims of home violence.

The article deals with self-concept of women-victims of domestic violence. The author analyzes tests of 106 women. When they were tested, women-victims of domestic violence were shown the hier level anxiety, sinse of guilt, authoritarian hypersocialization, demonstrated authoritarian behavior and low level of self-esteem.

Keywords: domestic violence, self-concept, self-esteem, guilt, anxiety

УДК 159.93

ПСИХОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ У ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ОСОБИСТОСТІ

Вернік О.Л.

докторант Інституту психології
імені Г.С. Костюка НАПН України, м. Київ

Розглянуто теоретичні концепції поняття «психологічна готовність», показано недостатність наявних підходів у рішенні проблеми онтологізації даного психологічного знання, запропоновано розглядати психологічну готовність особистості принагідно до життєвих змін, які виявляються на рівні життєдіяльності особистості у її життєвому просторі. При цьому життєдіяльність ми пропонуємо розглядати в контексті еколого-психологічного підходу як певну форму життя особистості, що здійснюється в її життєвому просторі. Останній складає зовнішній бік життя, що має виміри життєвих середовищ. Життєдіяльність при цьому ми пропонуємо пов'язувати з активністю, спрямованою на розвиток, збереження, деструкцію життєвого простору.

Ключові слова: еколого-психологічний підхід, життєвий простір, життєві зміни, життєдіяльність, психологічна готовність, особистість, середовище, спосіб життя.

Психологічна готовність – досить вивчене у сучасній психології поняття. Його пов'язують з внутрішньою позицією, установкою, успішністю, діяльністю, сформованістю певних властивостей і якостей, психологічним станом, ситуацією й ін. Даною проблемою в різні роки успішно займалися О.Г. Асмолов, Б.Г. Ананьєв, А. Бандура, Л.І. Божович, Л.О. Венгер, В.В. Давидов, Д.Б. Ельконін, Ф. Зімбардо, Г. Келлі, К. Левін, М.Ляйппе, В. МакГвайр, Дж. Мід, С. Московічі, В.С. Мухіна, В.М. Мясіщев, Т. Ньюком, Ч. Осгуд, К.К. Платонов, С.Л. Рубінштейн, Л. Терстоун, Д.М. Узнадзе, Л. Фестінгер, Г.О. Цукерман, П.М. Шихирєв, В.О. Ядов. Можна навіть стверджувати, що значна більшість досліджень в американській соціальній психології глибоко поєднана з проблемою психологічної готовності⁸.

Проте, в системі західного соціально-психологічного знання одним з суттєвих недоліків, на який вказує значна кількість критиків⁹, є методологія, принципи побудови теорій, зміст вихідних посилів теоретичного аналізу тощо. Це спричиняє ситуацію наявності різноманітних

⁸ За твердженням М.М. Слюсаревського мейнстрімом сучасної американської соціальної психології є проблематика соціальної установки (Доповідь на загальних зборах НАПН України, 2014 р.).

⁹ Див., наприклад, в Г.М. Андрєєвої [2, с. 209-239].